

REFORMA SYSTÉMŮ VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA V EU A DŮSLEDKY PRO STUDIUM ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

INFORMACE O SCHŮZCE PŘEDSTAVITELŮ ŠKOL URBANISMU A ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ
POŘÁDANÉ VE DNECH 17.–18. 3. 2006 V BRATISLAVĚ

Úsilí Evropské unie o vzájemně kompatibilní systémy studia na vysokých školách bylo odstartováno před několika lety tzv. boloňskou deklarací. Principem deklarace je reforma do té doby různých systémů tak, aby studenti mohli bez větších problémů přecházet v evropském prostoru z jedné školy na druhou vždy po ukončení určitého stupně studia. Boloňská deklarace vychází z toho, že dostupností vysokoškolských vzdělávacích systémů se studium internacionalizuje a umožní se studentům přístup k právě tomu obsahu a právě té kvalitě studia, kterou student požaduje. Současně se zvýší konkurence mezi školami, které se budou snažit kvalitní studenty udržet a další kvalitní studenty pro jednotlivé stupně studia získat, takže se ve výsledku zvýší kvalita vzdělávání. Pro malé národní „trhy vzdělání“ to může navíc znamenat prolomení dosavadního národního monopolu omezujícího nabídku vzdělání a otevření se Evropě.

Tradičně uplatňovaly evropské země v podstatě tři odlišné modely organizačního uspořádání vysokoškolského studia:

- anglosaský, oddělující bakalářský a magisterský stupeň, zpravidla v délce trvání 3+2 roky, kde specializace jednotlivých stupňů studia na sebe nemusejí těsně navazovat,
- francouzský, členěný na 3+1+1 roku studia k dosažení úplného vysokoškolského studia,
- středoevropský a jihoevropský průběžný, zpravidla pětiletý.

Za základ pro unifikovaný „boloňský“ model byl přijat anglosaský model doplněný doktorským stupněm, takže vznikla typická skladba 3+2+3 pro jednotlivé stupně: bakalářský, magisterský a doktorský. Předpokládá se, že každý stupeň studia umožní absolventovi nalézt odpovídající uplatnění na pracovním trhu.

Pro disciplínu a profesi územního plánování je „boloňský model“ velkou výzvou hned ze tří důvodů.

Především samotná profese je ze své podstaty multioborová, vychází současně z různých oblastí společenských, technických a přírodních věd a má současně povahu tvůrčí umělecké práce. Možnost migrace mezi jednotlivými obory tedy může být pro vzdělávání plánovatelů nesporným přínosem.

Druhým důvodem je fakt, že profese územního plánovatele patří z hlediska počtu potřebných absolventů pro praxi spíše k minoritním oborům; navíc praxe vyžaduje jak odborníky se základním rozsahem znalostí a schopností – například pro základní stupeň veřejné správy – tak i vysoce vzdělané a zkušené tvořivé osobnosti pro vrcholové pozice ve správě, projektování a výzkumu.

Třetím důvodem, proč je „boloňský model“ pro územní plánování výzvou, je jeho mezinárodní dimenze. Územní / prostorové plánování není a zřejmě ani v dohledné době nebude v EU předmětem harmonizačního úsilí. Důvodem jsou národní specifika a tradice osídlení a stavby měst a také hluboké zakotvení v národních právních úpravách vlastnictví a evidence nemovitostí. Možnosti mezinárodní „průchodnosti“ škol plánování jsou tedy poněkud omezené: studium v zahraničí může studenta obohatit tím, že ho seznámí s odlišnými přístupy, zároveň ale může ve svých důsledcích snížit bohatství různých evropských systémů plánování a utváření měst, vesnic a osídlení.

Tématu poznatků z dosavadního průběhu boloňské vysokoškolské reformy a internacionalizace studia a jejích důsledků na vzdělávání plánovatelů se věnovala schůzka představitelů škol urbanismu a územního plánování pořádaná Asociací evropských škol urbanismu a územního plánování (AESOP) ve dnech 17.–18. 3. 2006 v Bratislavě.

Schůzku zahájila prezidentka AESOP, profesorka **Simin Davoudi**

z anglického Newcastleu. Informovala, že na evropských školách studují cca 2 milióny zahraničních studentů. Ve Spojeném království je asi 38 tisíc studentů z mimoevropských zemí. Roste soutěž mezi univerzitami o talenty mezi studenty. Boloňský proces je možno vyjádřit jako internacionalizaci a rostoucí soutěž univerzit o studenty.

Těžištěm jednání schůzky bylo vystoupení dvou výrazných osobností evropských škol územního / prostorového plánování zastávajících odlišná stanoviska k probíhajícím změnám: zakladatele AESOPu profesora Klause Kunzmanna z Dortmundu a profesora Barryho Needhama z Nijmegen v Nizozemí.

Profesor **Klaus Kunzmann** patří k čelným kritikům reformy. Ve svém vystoupení profesor charakterizoval souvislosti a důsledky zavedení „děleného“ studia podle anglosaského modelu takto:

Vzdělávání se stává podnikáním. Evropské školství bude ovládat skupina škol „velkých jmen“, převážně anglofonních. Konkurence nutí většinu škol nabízet stále rostoucí a čím dále tím více nepřehledný počet různých „fast-food“ programů, přičemž se jedná o varianty bez podstatných věcných rozdílů. Inženýrské a sociální programy se dostávají do defenzivy. Ze studentů se stávají sběrači titulů – časem už nebude stačit jediný titul a bude především záležet na škole, na které titul byl udělen.

V důsledku internacionalizace studia „boloňského střihu“ očekává profesor Kunzmann, že se ztratí národní profil a kultura vzdělávání. Proti všemu očekávání klesne mobilita studentů na bakalářském stupni a samostatné programy územního / prostorového plánování budou vytlačeny nebo se přinejmenším soustředí na několik málo škol v celé Evropě.

Přijetí anglosaského modelu vysokoškolského vzdělávání vyvolává máni rankingů škol a programů. Akredi-

tační procedury, které mají zajistit poskytování vysoké kvality vzdělání, ve skutečnosti vyvolávají další nárůst byrokracie na školách a jsou příležitostí pro polosoukromé „servisní“ obstaravatelské agentury. Také uvnitř univerzit roste vnitřní konkurence o stále vzácnější zdroje.

Zaměření studia územního plánování se točí v bludném kruhu urbanistický návrh → územní management → „nový urbanismus“.

Závěrem svého vystoupení profesor Kunzmann konstatoval, že boloňská reforma je fakt a nelze jít proti proudu. Vzniká tedy otázka, co dělat. Profesor navrhuje vytvářet meziuniverzitní síť škol plánování v rámci EU se základem v silných bakalářských programech a s mezinárodními moduly v angličtině. Tyto školy by měly vychovávat plánovače, ne analyticky dat a politik (na to jsou lepší programy geografů a ekonomů). Měla by se znovu zvážit smysluplnost mezinárodních akreditací – možná raději minimální kvalitativní standardy a zásady pro bakalářské a magisterské programy – zde je prostor pro mezinárodní profesionální organizace, jako je ECTP, ISOCARP a AESOP. Svoji početní slabost by měly programy plánování kompenzovat strategickými spojenectvími s příbuznými programy: geografii, sociálními a technickými vědami.

Druhý hlavní řečník, profesor **Barry Needham** z univerzity v Nijmegen, hovořil o zkušenostech své školy po několika letech aplikace boloňského systému. Zavedení Evropského systému převoditelných kreditů ECTS umožnilo jasně indikovat, co je bakalářský a co magisterský stupeň výuky, na co se má který stupeň studia zaměřovat. Absolventi bakalářského stupně se celkem bez problémů mohou přesouvat na jiné školy na studium magisterské.

V bakalářském stupni se studenti na Univerzitě Nijmegen učí spíše „aka-

demické“ dovednosti nežli „profesionální“. Příprava pro praxi je spíše věcí magisterského stupně. Problém je, pokud chceme, aby byl absolvent bakalářského stupně připraven pro praxi, tedy nejen pro magisterské studium. Ve skutečnosti ale jen velmi málo studentů skončilo studia na bakalářském stupni, takže se zatím v této věci moc neděje. V magisterském stupni je obtížné časově zvládnout „profesionální“ přípravu a přípravu a vypracování diplomní práce ve standardní době.

Z vystoupení profesora Needhama vyplývá jisté dilema v zaměření bakalářského studia. Z hlediska jeho použitelnosti v praxi se zdá, že by mělo být prakticky zaměřené, ale pokud má zároveň sloužit jako předstupeň pro další studium (a to z vystoupení vyplývá jako hlavní účel), mělo by se orientovat spíše „akademicky“. Zdá se tedy, že řešením by mohlo být specializovat některé programy na přípravu bakalářských absolventů (tedy praktická příprava) a jiné zase vnímat jako přípravu pro další magisterský stupeň tak, jako to je v Nijmegen. To je ovšem problém v zemích, kde je velmi málo samostatných škol či dokonce jen programů urbanismu a územního plánování.

Z diskuse nad oběma příspěvky vyplynul zajímavý poznatek. V různých národních prostředích jsou do boloňského procesu vkládány velmi různé obsahy, a tak Bologna znamená velmi různé změny. Pro Německo byl boloňský proces využit jako nástroj zkrácení celkové doby studia, ve Francii slouží ke škrtnutí ve státní dotaci na studenta. U nás si od něho často slibujeme nárůst celkového počtu studentů (v bakalářském stupni).

Tématem vystoupení profesora **Alessandra Balducci** z Univerzity Milán byl výzkum na školách plánování, jeho hodnocení a možná role AESOP. Ve většině zemí EU roste význam výzkumu jako složky hodnocení (a z něho vyplývajícího financování) škol. Velká Británie zavedla hodnoce-

ní výkonu škol na celonárodní úrovni již v roce 1986, od roku 2001 má speciální panel pro školy urbanismu a územního plánování. Na milánské univerzitě na Fakultě architektury, stavitelství a plánování je hodnocení založeno z 50% na počtu studentů + 35% vědecký výkon + 15% výzkumné zakázky. Z objemu vědeckého výkonu se odvíjí podpora pro doktorandy a výzkumné pracovníky.

V diskusi profesor **Willem Salet** z Amsterdamu vyslovil názor, že nemá smysl směřovat k jednotným ukazatelům, které by měly kvalifikovat školu urbanismu a územního plánování v celoevropském rámci. Školy jsou totiž financovány z národních zdrojů, a kdo platí, ten rozhoduje.

Peter Ache, nastupující prezident AESOP, toho času působící na univerzitě v Helsinkách, v závěrečném vystoupení přislíbil, že AESOP bude pořádat další schůzky představitelů škol. Jako možná témata uvedl výhody a nevýhody boloňského uspořádání, roli AESOPu v kontextu boloňského procesu, standardy škol urbanismu a územního plánování a udržení diverzity vzdělávání plánovačů při současném zajištění standardní kvality.

Možná, že se českému urbanistovi – územnímu plánovateli zdají tyto úvahy a diskuse poněkud odlehle. Čeští urbanisté – územní plánovatelé nemají vlastní studijní obor a jsou ponejvíce absolventy škol architektury v Praze, Brně a nověji v Liberci. Počet těch, kdo vystudovali v zahraničí a jsou činní v oboru, je mizivý. Na druhé straně je naše postupná integrace do evropského systému vysokého školství zřejmě nevyhnutelným trendem, takže i naše školy budou dříve či později vystaveny výzvám a tlakům, o nichž se vedla diskuse v Bratislavě. Pokud nebudeme schopni na tyto změny včas reagovat, možná, že další generace urbanistů – územních plánovatelů v Česku bude absolventy škol v Mnichově, Bratislavě, Lodži či Nijmegenu.

*prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
FA ČVUT*